

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Шэныггэм и Мафэ ыкли
кэлэццыкы ыгыгылэр кыыз-
рэзэуахырэм афэгэыхыгыэ
мэфэклэ зэхыхэу еджаплэм шы-
кылауагэм хэлэжыагэх АР-м и
Лышхэу Тыхакыушэн Аслэн,
Премьер-министрэу Кэумплыл
Мурат, финансхэмклэ мини-
стрэу Долэ Долэтбый, гэсэ-
ныггэмрэ шэныггэмрэклэ ми-
нистрэу Хуааж Аминэт, Крас-
ногвардейскэ район адми-
нистрацие ипашэу Тхыльэнэ
Вячеслав, АР-м и Лышхэу
ыкли министрэхэм я Кабинет
я Администрации ипашэу Вла-
дислав Федоровыр, нэмыкхэр.
АР-м и Лышхэу Тыхакыу-
шэнэ Аслэн пстэумэ апэу

ШЪУНАІЭ ТЕШЪУДЗ!

Адыгэ Республикэм щаплугъэ Натхъо Амир футбол командэ цлэрылоу ЦСКА-м зэраштагъэм, зэунэкъош адыгэ клэлитлү ащ зэрэхэт хъугъэм тигъэзет номер непэ нэлуасэ шъущыфишлыщт Емтлль Нурбый итхыгъэу я 8-рэ нэклүбгъом итым.

Чэзыур джыри нахь макIэ хъугъэ

Тыгъуасэ, Ионыгъом и 1-м, Красногвардейскэ районым ит къуаджэу Улапэ кӀэлэцӀыкӀу ыгъыпӀакӀэ кыщызӀаухыгъ. Гурыт еджапӀэу дэтыр зычӀэт унэм ар щагъэпсыгъ ыкӀи программэ гъэнэфӀагъэм диштӀэу джы гъэсэнэгъэм иучреждениеу лӀжӀэшт.

министрацие ипашэу Куфэнэ Нурыети нэужым гушыгэгу ты-зыфэхэум кыыхигэщыгыг клэ-лэцкыкү ыгыгыплэхэмклэ чэзыу зэргыплэхэбым, шапхэхэм ад-штэу гэгпсыгыэ ыгыгыплэ ялэ зэрэхуэгэм фэш республи-кэми районими ипашэхэм лэ-шэу зэрафэрэхээр. Ащ кыызэ-риуагыэмклэ, мы ыгыгыплэр зэ-рагыэлпсыгыгэм ишыагыэкклэ спе-циалист ныбжыкычэхэу нэгыри 6-мэ лофшлэплэ чхыплэхэр ара-тынхэ алыэккыгыг.

Къуаджэм клэлэцкыкы ыгы-
плэу дэтыггэр шапхъэхэм зэ-
радимыштерэм, унэу зычлэтыр
жыи зэрэхъугъэм апкь кыикы-
клэ, гурыт еджанлэр зычлэт
унэм шыщ лахь агъэцэклэжи,
ыгыплэр ащ цагъэлсыгъ. Ащ
федеральнэ бюджетым кыхъэ-
хыгъэу сомэ миллион 21-м
ехъу, чыплэ бюджетым шы-
щэу сомэ миллиони 8-м ехъу
пэуагъэхыгъ. Гурыт еджанлэм
ипащэ игуадзэу Мэрчан Луиз-
эз кыызэрэтылауагъэмклэ, ар

шлэнэыгэм и Мафэклэ кьафэ-
гушлуагь, апэрэ классым клуа-
гьэхэр анахьэу кьыхигьэщы-
гьэх. Мыгьэ республикэм иеджа-
плэхэм ачлэхьяжыгьэ клэлэ-
еджэкло нэбгырэ мин 47-м
ехьум ащыщзу нэбгырэ мини
6-р апэрэ классым зэрэклуа-
гьэм ащ игуапзу кьыклигьэт-
хьыгь. Улэлэ гурыт еджанлэм
иапэрэ класс мыгьэ нэбгырэ
26-р аштагь. Аужырэ ильэс-
хэм ащ фэдиз еджанлэм
члахьэу кьыхэклыгьтп.

— КэлэццЫкы ыгыгылэу джы кыызэлутхырэри кыткэлхьухьэхэрэм апай, — кылуаг Лышьхьэм ыгыгыплэм цылэжьэштхэми, ны-тыхэу зисабый кьезыщэлэлэштхэми кьафэгүшлээ.

— Мышкiэ чэзыхуэр шы-
мылэжыныхэм, еджаплэм джыри
чlэмыхэыгэ сабийхэм яшlэ-
ныгэ хэгэхэыгэным фытегэ-
псыхагыу зэшlохыгэ хуыгэ-
хэм ар язы шыхат. Тапэклi
ар лыйдгэкэютэным тыпылышт.

Гурыт еджапләм ипашу
Хъуажь Фатимэ нэужым кы-
зэгъушыләм, лъэхъаным диштәу
зетэгъэспыхъэгъэ кӀэлэцӀыкӀу
ыгъыплӀэ ялӀ зэрэхъугъэм фаш
республикэми районми япашэ-
хэм «тхъашъуегъэпсэу» кы-
рилуагъ. Джац фэдэу илӀэсыкӀэ
еджэгур езыгъэжъагъэхэми
кӀэлэцӀыкӀу ыгъыплӀэм шылӀэжъ-
штхэми къафэгъушлуагъ УлӀпэ
гурыт еджапләм шылӀэжъагъу
ЛӀыунӀэ Аслан.

Улэпэ псэүплэ коим иад-

Адыгэ Республикэм и Лышъхьэ и Указ

Щытхьуцлэу «Адыгэ Республикэм наукэмкӀэ изаслуженнэ юфышӀэшху» зыфилорэр Н. М. Цуекъом фэгъэшъошэгъэным ехьылӀагъ

Наукэм ихэxыоньгэ илахь зэрэхишыхьэрэм ыки ильэсыбэ хьугъуэ шыагъэ кытэу юф зэришлэрэм апае шьтхьуцлэу «**Адыгэ Республикэм наукэмкIэ изаслуженнэ юфышлэшху**» зыфилорэр **Цуекьо Нэфсэт Муратэ ыпхьум** — Адыгэ Республикэм икьэралыгьо бюджет учреждениеу «Гуманитар ушэтынхэм апыл Адыгэ республикэ институтэу Т.М. КIэрашэм ыцIэкIэ цытым» фольклорымкIэ иотдел ипачэ фэгъэшъошэгъэнэу.

**Адыгэ Республикэм и Лышхъхъу
ТХЪАКІУШЫНЭ Аслъан**

кб. Мыекъяупэ,
Юныгъом и 1, 2015-рэ илъэс
N 130

нэбгыри 115-м тельытагъ. НыхьпэкӀэ ялэгъэ клэлэцӀыкӀу ыгыпылэм нэбгырэ 64-рэ нылӀап шалыгын алтӀэкӀыштыгъэр. Джы къуаджэу Улапэрэ селоу Штурбинэмрэ клэлэцӀыкӀу ыгыпылэхэмкӀэ чезыу ялэжьӀап, псэупӀитӀум кӀарашыгъэу пстэумкӀи нэбгырэ 80 сабыеу шалыгышт, ахэр купӀи 4 зэрэхъухэрэр.

Джыри мы ильэсым ыклэм
нэс Красногвардейскэ районым
клэлэцлыкү ыгыплитү шатынэу

ыуж итых. Къутырæу Большесидоровскæм дэт ыгъыплæр ыгъæцæклæжы. Ар нæбгырæ 50-мæ ателытагъ. Джæц фæдзæу селуу Красновардейскæм гимназиер зычлæтыгъæ унæу дæт-
 ым ыгъæцæклæжыын рагъæжыагъ. Ари мы ылъæсым ыклæм нæс
 аухынæу гухæл ял, нæбгыри 190-рæ ащ члæфæшт. Ахер за-
 тыхæклæ, клæлæцыклоу ылъæси 3-м зыныбж къехуыгъæм апаæ
 клæлæцыклу ылыгъыплæхæмклæ рай-
 оным цезыу ылæжыштæп.

АР-м и Лышхъэ зэхыхэм ыуж кӀэлэцӀыкӀу ыгыпӀэр кыкӀухъагъ, зэрагъэпсыгъэр, амалэу иӀэ хъугъэхэр зэригъэлыгъугъэх, пстӀэуми зэрагъэрэзагъэр кыыхигъэшыгъ.

Республикэр пштэмэ,
2014-рэ ильэсым клэлэ-
цыккылыгыпплэхэмклэ чы-
плэ 1600-м ехъу шатыгы,
2015-рэ ильэсым чыплэ
820-рэ атынэу агъэхъа-
зыры. Ащ зэкклэмккы сомэ
миллиони 136-рэ пэлуагъэ-
хашт.

ХЬУТ Нэфсэт.
Сурэтхэр А. Гусевым
ТЫРИХЫГЬЭХ.

Цыфым узэу илэр игъом кыыхэбгъэщын фæе

Лэныгъэр нахь маклэ шыгъэнымклэ юфыгъохэм язэшохын фэгъэзэгъэ Межведомственнэ комиссием мы мафэхэм зэхэсыгъо илагъ. Ар зэрицагъ АР-м и Премьер-министрэ игуадзэу Наталья Широкова.

— Зидунай зыхъожьхэрэм япчъагъэ зэрэхъорэр гумэкыгъоу щыт, узхэм язакъоп зэрыллыкхэрэри. Гуцылэм пае,

чъагъэ зыфэдызым, ар нахь маклэ шыгъэным пае зэшлуахыхэрэм къатегушылагъ АР-м псауныгъэр къэухъумэгъэнымклэ иминистрэу Мэрэтыкъо Рус-тем.

Ащ къызэриуагъэмклэ, мэзи 7-м республикэм клэлэцлыкы 3119-рэ кыыщыхугъ. Гъэрэкло елытыгъэмэ, ар нэбгырэ 42-клэ нахьыб. Нэбгырэ 382-мэ ядунай ахъожьыгъ. Лъызеклоным еп-

гырэ 48-рэ ахэклодагъ, гъэрэкло елытыгъэмэ, нэбгырэ 12-клэ ар нахь макл. Шапхъэхэм ади-мыштэрэ шъон пытэхэм яшъуагъэхэу зидунай зыхъожьыгъэр нэбгырэ 38-рэ, мы ильэсым нэбгыри 5-клэ ар нахьыб. Ежъежырэу хъадэгъур къызыфэ-зыхъыжыгъэр (зыпызылэжыгъэр) нэбгырэ 47-рэ. Къэлогъэн фæе сабыеу мы ильэсым зидунай зыхъожьыгъэр нэбгыри 8-клэ зэрэнахь маклэр.

Лэныгъэм зэрэхъуагъэр анахъуэ зэлытыгъэр зэпахырэ

узхэм мы ильэсым бэу зэра-рыллыкыгъэр ары. Зидунай зыхъожьыхэрэм япчъагъэ нахь маклэ шыгъэным фэш ищы-клагъэр зэклэ республикэм щагъэцаклэ. План зэхагъэу-цагъэу ащклэ юф ашлэ. Диспансеризациер нэбгырэ пэпчъ

мы аужырэ ильэситлум ешъуагъэхэм зэрэхъэрэ бзэджэшлагъэхэм зэхапшлэу ахэхъуагъ. Мэзи 7-м кыкылоцл бзэджэшлэгъэ 437-рэ ешъуагъэхэм зэрэхъагъэу кыыхагъэщыгъ. Протокол мини 8-м ехъу къулыкъушлэхэм зэхагъэуцагъ. Шапхъэхэм ади-

2015-рэ ильэсым имэзибл кыкылоцл республикэм клэлэцлыкы 3119-рэ кыыщыхугъ. Гъэрэкло елытыгъэмэ, ар нэбгырэ 42-клэ нахьыб.

зэрикълун фаер министрэм къы-хигъэщыгъ, сыда плэмэ сыд фэдэрэ узи игъом кыыхэгъэ-щыгъэ хъумэ, ащ упэшлуклоныр нахь лэшлэх мэхъу. Зэклэми къагурылон фæе сымэджэщым игъом зэрэклонхэ фæехэр. Аужырэ шапхъэхэм адиштэрэ лэмэ-псымэу къащэфыхэрэри цыфым ипсауныгъэ нахь къы-зэтенэным, лэпылэгъу рагъэклы-ным фэлорышлэх.

Шъон пытэхэм апыщагъэхэм ыкли мы узыр зилэхэм алъэны-кыоклэ пэшлорыгъэш юфтхъаб-зэу зэхащэхэрэм нэужым къа-тегушылагъ АР-м хэгъэу клоцл юфхэмклэ и Министерствэ иотдел ипащэу Андрей Федо-сеевыр. Ащ къызэриуагъэмклэ,

мыштэрэ аркъ нэпцл ащэу гъо-гогъуи 166-рэ агъэунафыгъ ыкли ахэм пшъэдэклыжъ арагъэ-хьышт. Мы лъэныкъомклэ къу-лыкъушлэхэм игъэклотыгъэ юф-шлэнхэр агъэцаклэх, ау джы-ри нахь лъэшэу ащ лъыплъэн-хэу агъэнэфагъ.

Джащ фэдэу республикэм ицаплэхэм шъон пытэу ащыла-гъэклыхэрэм ядэгъугъэ, шап-хъэхэм зэрадиштэрэм къызэ-рэгъоигъэхэр тегушылагъэх. Зэ-хэсыгъом къышлалэтыгъэ юфы-гъохэм япхыгъэу унэшъо гъэ-нэфагъэхэри ашыгъэх.

ПАТЫКЪО
Анет.

Сурэтхэр лэшынэ Аслъан тырихыгъэх.

Гъогу хъугъэ-шлагъэхэм нэбгырэ 48-рэ ахэклодагъ, гъэрэкло елытыгъэмэ, нэбгырэ 12-клэ ар нахь макл.

гъогу хъугъэ-шлагъэхэм ах-кыуадэх, ежъежырэу хъадэгъур къызфахыжы. Джащ фэдэу шапхъэхэм адимыштэрэ шъон пытэхэм арыллыкыгъэхэм яп-чъагъэ мы ильэсым процент 15-клэ нахьыб. Ар къыдэтлътти, тизэхэсыгъо ведомствэ зэфэшъ-хъафхэм ялыкылохэр къедгъэб-лэгъагъэх. Гумэкыгъохэм ядэ-гъэзыжын тызэгъусэу тегсэн фæе, — кылуагъ Н. Широко-вам.

Демографием ыльэныкъоклэ республикэм илофхэм язытет зыфэдэм, 2015-рэ ильэсым пыкыгъэ мэзиблым кыкылоцл зидунай зыхъожьыгъэхэм яп-

хыгъэ узхэм нэбгырэ 1786-рэ арыллыкыгъ, гъэрэкло мыщ фэдэ уахътэм — нэбгырэ 2159-рэ. Гу-лътинтфэ узхэм апкъ кыкылы-клэ зидунай зыхъожьыгъэхэм япчъагъэ мы ильэсым нэбгы-рэ 379-клэ нахь макл. Адэбз узым мэзи 7-м кыкылоцл нэб-гырэ 598-рэ илыкыгъ (гъэрэкло — 568-рэ). Жыкыгъэцплэ орган-хэм япхыгъэ уз зэфэшъхъафхэм нэбгыри 121-рэ арыллыкыгъ, ар 2014-рэ ильэсым елытыгъэ-мэ, 26-клэ нахьыб. Мы лъэны-къомклэ зэрэ Урысыеу гумэкли-гъо зэрэхэтыр министрэм къы-хигъэщыгъ.

Гъогу хъугъэ-шлагъэхэм нэб-

Шэпхъаклэхэм адиштэу

Ильэсыклэ еджэгъум ехъулэу республикэм иеджаплэхэм адыгабзэмрэ адыгэ литературэмрэклэ тхылыкыкхэр алэклэхъагъэх. Къыдэклыгъаклэхэм яхылагъэу мы мафэхэм гуцылэгъу тшыгъэ гуманитар шлэныгъэхэм апыл республикэ институтым инаучнэ юфышлэ шъхъалэу Ситимэ Сарэ.

— Гъэсэнэгъэмклэ федераль-нэ къэралыгъо шэпхъаклэхэм адиштэу апэрэу Адыгеим зэрэ-джэхэрэ тхылхэр къыщыдэкли-гъэх, — къелуатэ Сарэ. — Ахэм ащыщых я 5 — 9-рэ

классхэм ащеджэрэ мыадыгэ клэлэцлыкыкхэм апае адыгаб-зэмклэ тхылхэр ыкли литера-турэмклэ учебникхэр.

Тхылыкыкыкхэр къыдэклыгъэхэр электроннэ шыклэм тетэу гъэп-

сыгъэх, видеоматериалхэр ягъу-сэх. Ахэр АР-м гъэсэнэгъэмрэ шлэныгъэмрэклэ и Министерствэ исайт ибгъотэщтых. Сайтым ыцл къетлон: minobr.ru/audio.

Электроннэ шыклэм тетэу гъэпсыгъэ тхылхэр тэ тиклэлэ-еджаклохэм ямызакъоу, ады-габзэ ззыгъашлэ зышлоигъохэм зэклэми (лэклиб къэралыгъохэм ащыпсэухэрэри ахэтэу) агъэ-федэн алъэклышт.

Ильэсыбэхэм кыкылоцл Къэ-рэтэбэнэ Асыет итхылхэмклэ клэлэеджаклохэр еджагъэх. Джы ильэсклэ узэклэлэбжэмэ, ав-тор куп зэхэтэу шэпхъаклэхэм адиштэу апэрэу лъэпкъ еджа-плэхэм яублэлэ классхэм апае тхылхэр къыдагъэклыгъэх. Ав-торхэр Анцокъо Сурэт, Клэсэ-бэжъ Нэфсэт, Индрысэ Роз ыкли Къатмэс Нэфсэт. А тхыл-хэмклэ клэлэеджаклохэр еджэплэ зырызхэм икыгъэ ильэсым ащеджагъэх. Мыекъуапэ иеджа-плэхэу адыгабзэр зышлэу 5-мэ ыкли район гупчэ-хэм еджаплэхэм ахэр ащауп-лэуагъэх. Джы авторхэр клэлэ-егъаджэхэм алуکلэнхэш, тхыл-хэм атегушылэщтых. Клэлэегъа-джэхэм яшлэшхэр къыдалыт-тэхэзэ, авторхэм тхылхэм юф адашлэжыныш, 2016-рэ ильэ-сым къыдэклыжыщтых.

Ильэс пчъагъэм я 11-рэ классхэм литературэмклэ тхыл

ялагъэп. Джы шэпхъаклэхэм адиштэу тхылыкыкыкхэр къыдэклигъ. Ар зэдатыгъ Мамый Руслъан, Хъаклэмыз Мирэ, Хъамырзэкъо Нуриет, Шъхъэлэхъо Дарико, Хъокло Светлана ыкли Шэу-джэн Тэмарэ. Ащи аудиомате-риалхэр игъусэх. Тхылым авторыклэхэр дэхъагъэх. Ахэм ащыщых Мэхъош Руслъан, Пэ-нэшъу Хъазрэт, Мурэтэ Чэ-пай, Хъунэго Саид, Къуикъо Шыхъамбий, Дэрбэ Тимур ыкли нэмыкыкхэр.

Мы тхылымкли я 2-рэ, я 6-рэ, я 7-рэ, я 8-рэ классхэм апаехэмкли еджаплэхэм ильэ-сыкыорэ ащеджэнхэу игъо ифагъэх. Ау я 2-рэ ыкли я 7-рэ классхэм апае еджэнымклэ лэпылэгъухэр мы ильэс еджэ-гъум иублэлэ апэрэу еджаплэ-хэм алэклэхъагъэх.

Литатурэмклэ тхылхэм тапэклэ усэхэр нахьыбэу адэ-

тыгъэх. Прозэр мэклагъэ, ахэм урыс авторхэм атхыгъэхэр зэ-дзэклыгъэхэу ахэтыгъэх. Клэклэу ыкли сабылхэмклэ гурылогъошлоу адыгэ тхаклохэм атхырэр бэп. Ащ кыыхэкыу авторхэр тхакло-хэм ялэулахэу, тхыгъэ клэклхэр ахэм къарагъэтхэу кыыхэкли-щтыгъ. Джыри а шыклэр лъыд-гъэклотагъ.

Я 2-рэ классхэм яучебник Хъокло Марыетрэ сэрырэ юф дэтшлагъ. Джы я 3 — 4-рэ классхэм апае реджэнхэу тхы-лым тыдэлажэ. Я 6-рэ клас-сым Цуамыкъо Тыркубий юф дишлагъ, я 8-рэ классым пае тхылым Къуныжъ Мыхъамэтрэ Мамый Марыетрэ дэлэжыагъэх. Джы я 9 — 10-рэ классхэм апае адыгэ литературэр ары клэу къыдэмыкыгъэу къэна-гъэр. Ахэми авторхэм юф ада-шлэшт.

СИХЪУ Гоцнагъу.

Шъукъетэгъэблагъэ

Апэрэ дунэе заом ильэхъан адыгэхэмрэ къэзэкъхэмрэ зэгъусэхэу зэрэзэуагъэхэм епхыгъэ шлэжъ Мафэм фэгъэ-хыгъэ юфтхъабзэхэр республикэм цызэрэхъэх.

2015-рэ ильэсым Юныгъом и 3-м сыхъатыр 18-м культу-рэм икъэралыгъо бюджет учреждениеу «И. Шъ. Цэим ыцлэклэ щыт Лэпкъ театрэм» кыкылэтыкыорэ юфтхъабзэхэр щыкылощтых:

— хъугъэ-шлагъэм фэгъэхыгъэ мэфэкл зэхэхъэр;

— Адыгеим итворческэ коллективхэр зыхэлэжыэщтхэ кон-цертыр.

Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет мы мафэхэм илгъэ зэхэсыгъом тхьамэтагъор щызэрихьагъ АР-м и Лышхъуэ Тхьаклушынэ Аслъан. Юфыгъо шхьалэу кызырэгъуиогъэхэр зытегушчы-лагъэхэр 2015-рэ илъэсым иапэрэ мэзих Адыгеим социальнэ-экономическэ хэхьоныгъэу ышхыгъэхэм язэфэхьысыжъ ары.

Социальнэ-экономическэ хэхьоныгъэхэм язэфэхьысыжъ

Мыщ фэгъэхьыгъэу къэгущылагъ АР-м экономикэ хэхьоныгъэхэмкӀэ ыкӀи сатыумкӀэ иминистрэ игуадзэу ВэрэкӀо Хьалимэт. Гъэхьагъэу цыӀэхэм адакӀоу, Урысыем инэмыкӀ шӀолъырхэм афэдэу, лъэныкӀо зырызхэмкӀэ къэгъэлъэгъонхэм кызырашчылагъэр ащ кыхи-гъэщыгъ, ахэр дэгъэзыжыгъэнхэм пае ятӀонэрэ илъэсныкъом Министерствэм илофшӀэн нахь зэригъэлъэшыщтым кыкӀи-гъэтхыгъ.

КъыдэгъэкӀыжыныр

Экономикэ къиныгъохэм ямылпытыгъэу, республикэм ит промышленнэ предприятияхэм зыпкӀ итэу юф ашӀэ, лъэныкӀо зырызхэмкӀэ къэгъэлъэгъонэу ялэхэм ахагъэхьон алъэкӀыгъ. Промышленнэ къыдэгъэкӀыным индекс проценти 108,9-м кӀэхьагъ, мыщкӀэ Адыгеим Къыблэ федеральнэ шӀолъырым пэрытныгъэ щыигъ. Ежхэм къыдагъэкӀыгъэ продукцием, фӀо-фашӀлэу агъэцӀагъэхэм сомэ миллиард 24-рэ фӀедиз ате-фагъ, гухӀлэуу цылагъэр проценти 120,8-кӀэ гъэцӀагъэ ху-гъэ. Республикэм ипредирия-тие пэрытхэм ащышхэм къэгъ-лӀэгъонэу ялэхэм къарагъэ-хьун алъэкӀыгъ. Гушылэм пае, 2014-рэ илъэсым егъэпшагъэмэ, МыекӀопэ редукторыш за-

воным мы илъэсым заказэу илэр процент 40-кӀэ нахьыбэ ху-гъэ. «Картонтарэм» зыпкӀ итэу юф ешӀэ, МыекӀопэ ма-шинэшӀ заводым ипродукции зэрӀуигъэкӀыштым пыл, непэ бӀэдзэрым нахь ищыкӀэгъэ пкыгъохэр къыдигъэкӀынхэ гу-хӀэл ил.

Мэкъумэщ хьызмэтыр

Агропромышлен-нэ комплексым цылажӀэхэрэм лӀэпылгъу афӀэху-гъэным пае мы илъэсныкъом кы-кӀоцӀ сомэ милли-он 332,5-рэ алӀкла-гъэхьагъ. Ащ цы-щэу сомэ милли-он 304,6-р фе-деральнэ гупчэм, сомэ миллион 27,9-р республикэ бюджетхэм къа-тӀупшыгъэх. Къуа-джэм хэхьоныгъэ ышхынымкӀэ анахь мэхъанэшхо зилэ лъэ-ныкӀохэм ащыщ социальнэ ин-фраструктурэм игъэпсын кы-дыхӀлӀыгъэгъэ ютфхьабзэхэм ягъэцӀкӀэн. Ащ хэхьэх газ ыкӀи псырыкӀуапӀэхэм, фельдшер-ма-мыку лӀэапӀэхэм, еджапӀэхэм яшын, джащ фӀэдэу къуаджэм

юф цызышӀэрэ унэгъо ыкӀи специалист ныбжыкӀлэхэм псӀ-упӀэхэр зэрагъэгъотынымкӀэ лӀ-пылгъу афӀэху-гъэныр. 2015-рэ илъэсым иапэрэ мэзихым федеральнэ бюджетым кы-тӀупшыгъэ сомэ миллион 38,2-рэ, республикэ мылькӀоу сомэ миллион 18,6-рэ а лъэныкӀо-хэм апӀуагъэхьагъ.

Мэкъумэщ хьызмэтым цы-лажӀэхэрэм сомэ миллиарди 5,5-рэ зытефӀэрэ продукции

илъэсныкъом къыдагъэкӀыгъ, 2014-рэ илъэсым мыщ фӀэдэ иуахьтэ егъэпшагъэмэ, а къэ-гъэлъэгъоныр проценти 103,8-м кӀэхьэ. Мыгъэ коцэу тонн мин 500,4-рэ фӀедиз къахьыжыгъ, зы гектарым гурытымкӀэ цент-нер 52-рэ къырахыгъ.

Къэралыгъо лӀэпылгъум ишӀуа-гъэкӀэ, чыгхатэхэм арагъэубы-тырӀэр илъэс къэс нахьыбэ мэху. Мы мэзихым чыгхэ-тэ гектар 70-рэ Адыгеим шагъэ-тысхьагъ. ПӀшлорыгъэшӀэу зэ-рагъэнэфагъэмкӀэ, мы илъэсым апӀэрэу мылӀэрысэ тонн мин 10 фӀедиз къаугъоижышӀт. Мы юфшӀлэныр лъагъэкӀотӀэшт.

Мэхъанэшхо зилэ былымху-ным, щэм хэшхыкӀыгъэ продук-цием икыдэгъэкӀын, нэмыкӀ лъэныкӀохэми афӀэгъэзэгъэ предприятияхэм, фермерхэм зыпкӀ итэу юф ашӀлэным фӀэшӀ тапӀкӀи яшӀуагъэ арагъэкӀызэ ашӀышӀт.

Предпринимательствэр

Бизнес цыкӀлум ыкӀи гуры-тым пылхэм лӀэпылгъу афӀ-ху-гъэныр министерствэм ипшӀӀэрылъ шхьалӀэхэм ащыщ. Мыщ кыдыхӀлӀытӀэгъэ юф-тхьабзэхэм ягъэцӀкӀэн мы илъэсым сомэ миллион 726-рэ пӀуагъэхьащт, ащ цыщэу сомэ миллион 142-р республикэ бюд-жетым кытӀуп-шышӀт. Шышхъ-лум и 20-м еху-лӀэу сомэ милли-он 312-м еху зы-тефӀэрэ субсиди-хэр нӀбгыр 242-мэ аратыгъэх.

Бизнес-инкубаторыр

Къуаджэм щыпсӀурэ цыф-хэм цыӀэкӀэ-псӀукӀэу ялэр на-хьышӀу шыгъэным, чыгу лӀ-жыном предпринимательствэм нахьыбӀэу хӀэцӀгъэнхэм афӀшӀ «АгроБизнесИнкубатор» зыфи-лорӀэр Адыгеим шагъэпсы. Ащ ишӀын 2014 — 2016-рэ илъэс-хэм ателытагъ ыкӀи чэзыу-чэзыоу этеутыгъ. Мы илъэ-сым инфраструктурэм ипсӀуа-лӀэхэм яшын сомэ миллион 193-рэ пӀуагъэхьагъ, ащкӀэ апӀ-рэ чэзыур зӀфашыгъ. ПӀшлоры-гъэшӀэу кызыралытагъэм-кӀэ, ятӀонэрэм игъэцӀкӀэн сомэ миллион 97-рэ пӀуагъэхьащт, федеральнэ гупчэм сомэ мил-лион 80, адрэ къанӀэрӀэр рес-публикэм къатӀупшышӀтых. Кы-кӀлӀыкӀлощт илъэсхэм къэнӀэрэ псӀолӀэшӀ юфшӀлӀнхэр зӀшӀуа-хышӀтых, 2016-рэ илъэсым про-ектыр цыӀлӀныгъэм щыпхыры-щыгъэ ху-нэу агъэнафӀ.

Бюджетыр

Илъэсныкъом бюджетыр гъэ-цӀагъэ зэрӀху-гъэм кытегу-щылагъ АР-м финансхэмкӀэ ими-нистрэу Долэ Долэтбый. Ащ кызырӀуагъэмкӀэ, бюджетым фӀэдэу кыхьагъэр сомэ мил-лиарди 7-рэ миллион 67-рэ мэху. Илъэсым телытагъэу ар процент 52,6-кӀэ гъэцӀа-гъэ ху-гъэ. Ахьщэу зыщыкӀа-гъэхэр сомэ миллион 250,4-м кӀэхьэ. Мэзихым гухӀлӀэуу цы-лагъэхэр, социальнэ пшӀӀэрылъ-хэр зӀкӀэ зӀшӀохыгъэ ху-гъэх, ау ятӀонэрэ илъэсны-къом гумӀкӀыгъохэр къӀуцун-хэ зӀрилъэкӀышӀтыр министрэм кыӀуагъ.

2015-рэ илъэсым иятӀонэрэ мэзих бюджетыр гъэцӀагъэ ху-нымкӀэ, экономикэм хэхьо-ныгъэхэр ышхынымкӀэ ыкӀи зыпкӀ итынымкӀэ, социальнэ пшӀӀэрылъхэр зӀшӀохыгъэнхэм-кӀэ амалэу, лӀпӀӀэгъанэу цыӀ-хэр зӀкӀэ гъӀефӀэдэгъэнхэ зӀр-фаер, мыщкӀэ ведомствэхэм, муниципальнэ образованиехэм ялофшӀлэн нахь агъӀлӀэшын зӀ-рӀэфаер Тхьаклушынэ Аслъан кыхи-гъэщыгъ.

ШъачӀэ-2015-рэ

Мы илъэсым къалэу Шъа-чӀэ щыкӀощт экономическэ фо-румум сомэ миллиард 34-рэ фӀедиз зытефӀэшт инвестицион-нэ гухӀлӀхэр ыкӀи инвести-ционнэ площадкэ 52-рэ Адыге-им рихьылӀнхэу агъэнафӀ. Ащ хэхьащтых зӀклоным, аг-ропромышленнэ комплексым, промышленностым ыкӀи псӀо-лӀлӀыным япхыгъэ про-ектхэр.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

ЮНЫГЪОМ и 4 — 6-м МЫЕКЪУАПЭ ИМЭФЭКИ

ТИКЪАЛЭ ЫРЭГУШХО, ЭГЪЭАЛЪАПИЭ

Тикъалэ идэхагъэ тырэгущо, тиунэ фэтэгъадэ. Мыек'уапэ имэфэки мафэхэр Юныгъом и 4 — 6-м хэдгъэунэфык'ыштых. Къалэм иадминистрации культурэмк'и и Гъэlorышлан'и ипашэу Цэй Розэ мэфэки Ioфтхьабзэхэм къатедгъэгущыIэ тшIоигъоу зыIудгъэк'агъ.

Цэй Роз.

— Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо филармоние Юныгъом и 4-м щыклошт зэхакъэмк'и мэфэкир едгъэгъэшт, — къелуатэ Цэй Розэ. — Къалэм иц'ыф пэрытхэм ящытху зыщалошт пчыхъэзэхакъэу пчыхъэм сыхъатыр 4-м аублэщтым тиреспубликэ илэщхъэтетхэр, Мыек'уапэ ипашэхэр, Правительстворэ Парламентымрэ якъулык'ушIэхэр хэлэжъэштых. ШэнышIу зэрэхъугъэу, Соловьев зэрыхэм ац'эк'и агъэ-нэфэгъэ шлухъафтынхэр афагэ-шъошэщтых. Мэфэки концертыр гъэшIэгъон хуштэу тэ-лътэ.

Къэлэ паркым «Ныбджэгъу зэлук'эгъухэр» зыфIоу щызэхэщэщтым щыуджыштых, ордэхэр къышалоштых, зышагъэ-псэфыштых.

— Юныгъом и 5-м мэфэ-к'ыр лъагъэк'Iотэшт, ермэлык'ыр зэхэщэшт.

— Сыхъатыр 9-м ермэлык'ыр аублэшт, мафэм сыхъатыр 2-м нэс к'лошт. Къалэм иурамху Советскэм, Краснооктябрьскэм сатыушIхэм Ioф ащашIэшт.

— Экономикэм, гъэс-ныгъэм, искусствэм, нэмык'Iхэм афэгъэхьыгъэ къэгъэлъэгъонхэр зыф-дэштхэр къытаIоба.

— Iэпэласэхэр, сэнаушыгъэ зыхэлъ ныбжьык'лэхэр, фэшъафхэр зыхэлэжъэрэ къэгъэлъэгъонхэр илъэс къэс зэхэтэщх. Мыгъэ анахъэу тыналэ зытедгъэтыштыр лIэужхэр зэфэзышэрэ Ioфыгъохэр ары. Опыт ин зилэхэм акырыплъыштых, ныбжьык'лэхэр яшIэныгъэки, ягуетыныгъэки щылэныгъэм зэрэхъуцохэрэм уасэ еттыштых. Пэрыт техникэр зылэ къызыгъэхьагъэхэм экономикэм шуагъэу къыфахыштыр мак'лэп.

— Спортымк'и зэнэкъок'ухэр зэрэк'лоштхэм сыда къыхэбгъэщы пшIоигъор?

— Спорт зэнэкъок'ухэр зэхэзышэщтхэр тилэх. Культурэмрэ спортымрэ зэпхыгъэху фестиваль гъэшIэгъонхэр тилэщтых. Мэкъэгъэлухэр къалэм щытшIыштых. Чемпионым зэхышэшт зэлук'эгъоу пкъым ипсыхъан фэгъэхьыгъэри гъэшIэгъон хуштэу тэгугъэ.

— Гъэзетеджэхэри къызык'IэупчIэхэрэм тытегущыIэнэу сыфай. Мэфишэ мэфэкир зэрэк'лоштыр къезымыгъэк'лэхэрэм уаIук'агъэба?

— Нурбий, ар упчIэ дэгъу. Зы мафэм зэк'и Ioфтхьабзэхэр зэхэтхэнхэр мытэрэзэу сэлъытэ. Республикэм икъэлэ шъхьалэ дэсыр нэбгырэ мини 100-м нахьыб. Хъак'лэу къытфэклоштыр мак'лэп. Мэфэки зэхакъэхэр зэрэдгошчыгъэхэм ишIуагъэк'и, ц'ыфхэм языгъэ-псэфыгъо уахътэ нахъ гъэшIэгъонэу агъэк'лошт. Зэлук'эгъу зэфэшъхьафхэм яплъынху, ежъхэри ахэлэжъэнху игъо ифэщтых.

Литературэм и Илъэс

— Урысыем литерату-рэм и Илъэс щэк'ло. Ащ

епхыгъэу мэфэкиым сыда щытлэгъуштыр, зэхэтхыштыр?

— Юныгъом и 5-м тхылым фэгъэхьыгъэ зэхакъэхэм к'лэлэц'ык'лэхэри зыныбжь хэ-к'лотагъэхэри, къятэгъэблагъэх. Мыек'уапэ иадминистрации ипашэу Александр Наролиным къызэрэтилуагъэу, мэфэкир ц'ыфхэм шIук'и агу къинэ-жын фае. Тхылыр шIэныгъэм илунк'ыбзэу зэрэтлътэрэм тыккыпкырык'ызэ, усэхэм къядгъэдэжэщтых, тхак'лохэр еджак'лохэм аIудгъэк'лэщтых.

Тхылхэм якъэгъэлъэгъон ли-тературэм пыщагъэхэм агу рихыштых. Мэфэкиым хэлэжъэрэмэ шлухъафтынхэр афэтшIы-щтых — тхылхэр яттыщтых.

Концертхэр

— Къалэм иансамблэхэр мэфэкиым зэрэхэлэ-жъэштхэм тышчыгъэ-гъуазэба.

— КъэшъуаIохэм, ореды-лохэм мэфэкир къагъэдэхэшт. Лъапк'и зэфэшъхьафхэм яансамблэхэм искусствэр зик'лэ-сэхэр зэфэащэщтых.

— Москва е фэшъаф къэлэшхохэм артист ц'э-рылохэр къарык'ыштымэ зэрагъашIэ ашIоигъоу тигъэзетеджэхэр къы-к'IэупчIэх.

— Адыгеим иартистхэр арых Мыек'уапэ ипчэгу шъхьалэу Лениным ыц'эк'и щытым щы-клошт мэфэки концертым хэлэжъэштхэр. Къэбэртэе-Бэль-къарым иорэдылоу, Адыгэ Рес-публикэм изаслуженнэ артистэу Султ'ан-Ураган мэфэкиым къедгъэблэгъагъ.

— Нэрылэгъу IэпыIэ-гъухэм Мыек'уапэ къа-гъэк'Iэрак'и. Къалэм итарихъ къэжъугъэлъа-

гъо зыхъук'и сыд фэдэ гупшыса Ioфым хашъульхэрэр?

— Мыек'уапэ дэхэм, тыхьа-к'лэхэм къалэм итарихъ нахьы-шоу ядгъэшIэным тыпыл. Мые-к'уапэ итарихъ ижъырэ сурэт-хэмк'и къэтэлуатэ, къэгъэлъэ-гъоныр В. Лениным ыц'эк'и щыт пчэгум къыщызэлутхыгъ. Адыгабзэк'и, урысыбзэк'и мэфэкиым фэгъэхьыгъэ гушIлэхэр тхыгъэх.

— Республикэм имэфэки мафэхэр шIэху хэдгъэ-унэфык'ыштых. Къалэр зэлук'эгъухэм ахэлэжъэ-ным фэхьабыра?

— IoфшIэным гъэхьагъэу щашIырэр мэфэкихэм ащызэ-фахысыжы. Спорт зэнэкъо-к'ухэр, концертхэр зэхэщх. Зэк'и Ioфтхьабзэхэм тафэхьа-зыр. Адыгэ шъуашэм и Мафэ Юныгъом и 28-м тиреспу-бликэ щыклошт, ащи тыхэлэ-жъэшт.

— Мыек'уапэ нахъ дахэ хуэгъу олыта?

— Ар уахътэу зэбгъапшэ-рэм елпытыгъ. Тикъалэ хэхьо-ныгъэ инхэр фэхьугъэх. Зы-гъэпсэфып'и паркыр, стадион-хэр к'лэрак'лэх. Ти Лышъхъэу Тхьак'лушынэ Аслъан, Прави-тельствоэм ащк'и тафэраз.

— ТиздэгущыIэгъу

ик'Iэухым сыда гъэзет-еджэмэ къяп'о пшIоигъор?

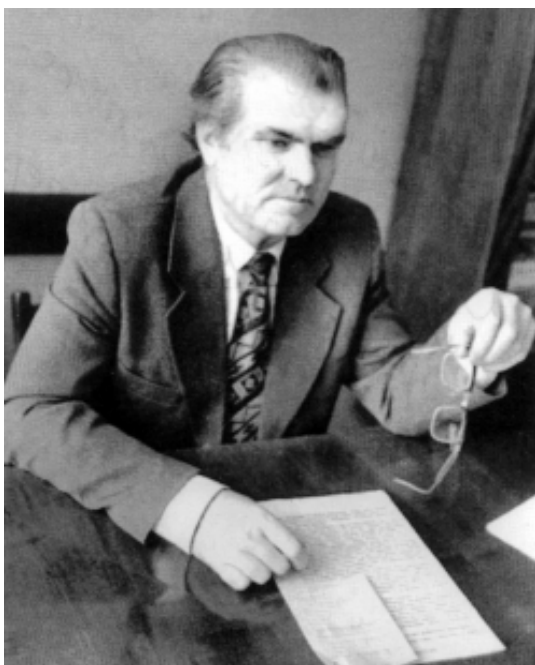
— Тикъалэ тырэгущо, тэ-гъэлъап'и. Мэфэкиым чанэу хэлэжъэнху, гушIуагъо зэк'и-ми къафыхьынэу тэгугъэ, ты-къяжэ.

— ШъуигухэлъышIухэр къыжъудэхъунху шъу-фэтэIo.

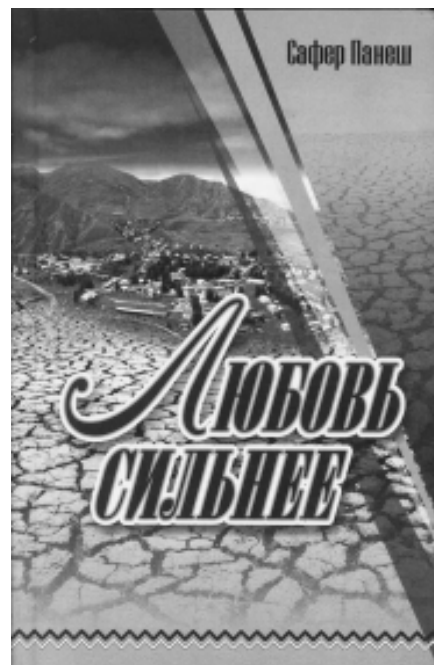
— Тхьауегъэпсэу.

ЕМТИЛЬ Нурбий.

ТХЫЛЫКІЭХЭР

ЩыІэныгъэм къыхэхыгъэх, узыІэпашцэу уяджэ

Адыгеим инароднэ тхакІоу, Урысые Федерацимрэ Адыгэ Республикэмрэ культу-рэмкІэ язаслуженнэ ІофышІэу, «Адыгеим и Щытхузахы» зыфилорэ медалыр къызы-фагъэшъошагъэу Пэнэшъу Сэфэр ыныбжэ илъэс 85-рэ зэрэхурэм ипэгъокІэу иповестхэм ащыпцхэр урысыбзэкІэ зэдзэкІыгъэхэу къыздэхъэгъэхэ тхыль «Любовь сильнее» шъхъэу иІэу къыдэкІыгъ.

Тхылъыр Адыгэ республикэ тхылъ тедзаплэм къыдигъэкІыгъ. Ащ къыдэхъэгъэ повестхэр щыІэныгъэм къыхэхыгъэхэщ, узыІэпашцэу уяджэ, къалотэрэ хъугъэ-шлагъэхэри пшІошъ мэхъух.

Филологии шІэныгъэхэмкІэ докторэу Мамый Руспъан итхыгъэ инкІэ тхылъыр къызІэуе-хы ыкІи игъэкІотыгъэу къыщырелотыкІы авторым итворчествэ. Ащ къыкІэлъыкІорэ повестэу «Последняя весна Чечукхабля» зыфилорэр (адыгабзэкІэ къызыдэкІым шъхъэу илагъэр «Псыкъаргъом ычІэгъ») анахъэу зыфэгъэхыгъэр Краснодар псыубытыплэ иныр ашлы зэхъум агъэкощыгъэ къуаджэхэм ащыпсэуштыгъэхэм къызыщыхъугъэ, ягупсэ чыплэхэр зэрэчІанагъэм лыуэу, гууэу аригъэшІыгъэхэр ары. Ахэр зы къуаджэ, КІэтыкухъаблэкІэ авторыр зеджагъэм, ащ щыпсэуштыгъэхэм, анахъэу повестым герой шъхъалэу хэт Лымафэ-къо Лыхъудыдж (Исхъакъ) иобразкІэ, ащ ыгу щышІэхэрэмкІэ ІупкІэу къыщырелотыкІы.

Лыхъудыдж илокІэ-шыкІэ-хэр, къызыщыхъугъэ, игъашІэ

зыщыгъэкІогъэ икъуаджэ, ащ ихъанэ-гъунэ чыплэхэу игупсэхэр зэрэчІанагъэхэм, ятэжъхэр, янэжъхэр, нэмыкІ илахылылагъэхэр зыдэлъхэ къэхалъэр псычІэгъ зэрэхъугъэм ыгу цагъашІэрэр авторым къылуатэ зыхъукІэ, гур агъэузы. Ар Лыхъудыдж кыин дэдэ къызэрэщыхъугъэм ишыхъат повестым авторым кІэхуэу фишыгъэр. Игупсэ чыплэхэр чІинагъэхэмэ, щыІэныгъэм ежыркІэ зи тхъагъо хэмылбыжъэу Лыхъудыдж ылъытагъ. Ары авторым повестым кІэхуэу фишыгъэм къыригъэкІыгъэр.

Лыхъудыдж ишъхъэгъусэ-гъэ Марыет, лъфыгъэхэр зыфигъотыгъэхэр дунаим ехыжыным ишынагъо къызышъхъэрэхъэм, къыкІэлъэлъужыгъагъ ятэ-янэхэр, илахылхэр зыдэлъхэ къэхалъэм далъхъажынуэ. Ау къуаджэр зэрагъэкощыштым, ащ икъэхалъэ дэлъ хъадэхэр чІахыжыныхэщ, Адыгэкъалэ къыщызІэуахыгъэ къэхалъэм зэрэщычІатІэжыштыхэм фэшІ къоджэдэхсхэм къафагъэныгъагъ хэт лагъэкІи якъэхалъэ дамылхъажынуэ. Ау Лыхъудыдж ащ къыубы-

тыгъэп, ишъхъэгъусэ илъэлу фегъэцакІэу ылуи, зэлэм къуаджэм икъэхалъэ шаригъэгъэ-тылбыгъ. ПсычІэгъ хъуми зыдэщылъ чыплэр къышІэжыным паеу ылуи, иныо икъэ дэжэ пкъэу лъагэ щычІитІэгъагъ. Къуаджэр зыдэщысыгъэри къэхалъэщтыгъэри псычІэгъ зэхъухэм, Лыхъудыдж къуашъомкІэ ащ бэрэ кІоштыгъ, иныо дэгущыІэу, игукъанэхэр рилуатэхэу кІэрысыштыгъ. Иныуи къыдэгущыІэжырэм фэдэу къыщыхъуштыгъ.

Ащ фэдэу Лыхъудыдж иныо зыщычІатІагъэм кІуагъэу хыуаеи хыубыты, къуашъоу зэрысыр зэпыригъэзагъ, ежыри ащ хэкІодагъ. Цыфхэм язакъоп, цагу псэушъхъэхэм къызыщыхъугъэхэ, зэсэгъэхэ чыплэхэр зыгу пымыкІхэрэр къахэкІых. Ащ ишыхъат, гущыІэм пае, унагъом чэмэу е шкІэхъужъэу ыщагъэр ыдэжъ къэкІожъэу бэрэ къызэрэхэкІырэр. Лыхъудыдж ихъэу авторыр МышъыдкІэ зеджагъэм къехъулагъэу повестым къылуатэрэри ащ фэд.

Лыхъудыдж фэмыхъукІэ икъуаджэ къыбгынэн, Адыгэкъалэ къыщыратыгъэ унэм кІожыны фаеу хъугъэ. Хъэри зыдищэжыгъ, рипхыгъ, ау зэрэпхыгъэр зэпишхыкІи, Мышъыд къуаджэу щымыІэжыым кІуагъэ, ащ щыкІодыгъ.

Тхылъым къыдэхъэгъэ повестэу «Любовь сильнее» зыфилорэр зыфэгъэхыгъэр шъхъэм къелуатэ. Шульэгъуныгъэ дахэм илэшІугъэ, шульэгъуныгъэ джэуапынчъэм идыджыгъэ ІупкІэу, хъугъэ-шІэгъэ гъэшІэгъонхэмкІэ авторым повестым къыщырелоты-

кІы. Мы тхылъым къыдэхъэгъэ повестэу «Сыновний долг» зыфилорэр лэшІэгъуныкІо фэдиз хъазыркІэ узэкІэлэбэжымэ, тхылъ шъхъафэу Москва къыщыдэкІыгъагъ. Ар анахъэу зыфэгъэхыгъэр еджэгъэшхоу, гъэсэныгъэ дэгъу зэзыгъэгъотыгъэхэм къызыщыхъугъэ къуаджэр зыхъэтэпэмыхъэр, къэзылфыгъэ яни гум изынэхэрэр къазэрэхэкІхэрэр ары.

Абасэкъо Къутасэ зы лъфыгъэ нахъ илагъэп. Ыкъоу Темыр цыкІугъэ илэ дунаим ехыжы, шъузабэу къызэнэм. КІалэм иплун, илыгын Къутасэ кыныбэ тырилъэгъуагъ, нэрэ псэрэкІэ ригъэджагъ, ау ар Темыр къызэхышІыкІыжыгъэп. КІэлэгъэджэ институтыр Мыекъуапэ къыщиухи, шІэныгъэ-ушэтыплэ институтэу ащ дэтым Іоф щышІэнэу заштэм, къуаджэм къызэрэкІорэр макІэ хъугъэ, янэ ичэм ригъэшхын мэкъу имыІэкІи, кІымафэм ыгъэстышты пхъэм фэныкъокІи ыгъэгумэкІыштыгъэп. Ащ фэдэу къыфыштыт къом дэйкІэ тыригъэгущыІэнхэу Къутасэ фэгъэп, ащ фэгъэхыгъэу тхъаусыхэу къоджэдэхэм зэхаригъэхыштыгъэп. Ыкъо зериухынуэу къыгъотыштыгъэр кынуэу зыхъатым, ыдэжъ къэмыкІоу охътабэ зэрэтыригъашІэрэм итхъаусыхэ зыфишырэм, ышъхъэ хэгъэнагъэу, къуаджэм къэкІонэу уахътэ хымыгуатэу зэриорэр ары. Инасыпти Къутасэ гъунэгъушІу илагъ, ШъэокІасэкъо Таймээрэ ащ ишъхъэгъусэ Гошдахэрэ янэрылъэгъугъ Къутасэ кынуэу зыхъатыр, къыфэдэгъу дэдагъэх, яамал къызэрихъэу ІэпыІэгъу къыфэхъуштыгъэх.

ГъунэгъушІу уілэным адыгэхэм мэхъанэшхо зэрэратырэр, гъунэгъумрэ гъончэджымрэ зэрэзэфагъадэрэм шъыпкъагъэу хэлъыр мы повестым щыпхырыштыгъ.

«Братя Шаваековы» ышъхъэу тхылъым къыдэхъэгъэ повестри Москва къыщыдэкІыгъагъ. Ар анахъэу зыфэгъэхыгъэр мылкъум нахъырэ напэ зымыІэхэр, яфедэ къыхэкІынкІэ ашІэмэ, къызэрэоблэнхэ зэрэщымыІэр, хылагъэхэр къызыпфызэкъозыдзэштхэр ары. Ар ІупкІэу, узыІэпищэу Шъуаекъо къопцІэ нэшхоу зэшищым хылагъэу къуаджэм щыщ тхъамыкІэу Нэкъачыу, ащ нэмыкІэу ГъукІэшъао ыкъо кІэлаклэм, Гъэзэуат адызэрэхъагъэхэр повестым щыпхырыштыгъэх. Тхылъыр къызэриухырэр шІу угу имыІэу шІу къызэрэбдэмыхъуштыр ары. Шъуаекъо зэшищыр ятхъэцагъэ еклдыІлэжыгъэх.

Мы ІофшІагъэм къыдэхъэгъэ повестхэр адыгабзэкІэ къызыдэкІхэм ямыджагъэхэр, анахъэу урысхэу, нэмыкІ цыфлъэкпхъэу адыгабзэкІэ еджэнхэ зымылэкІыхэрэр еджэхэмэ агу рихыныхэу къысцэхъу. Тхылъыр къызэрэзэІуихырэ тхыгъэ инэу зигугъу къэсшыгъэм филологии шІэныгъэхэмкІэ докторэу, художественнэ тхыгъэхэм язэхэфын ишыпкъэу пылъ Мамый Руспъан итхыгъэ еджэхэрэм Пэнэшъу Сэфэр итворчествэ зыцагъэгъозэнымкІэ ишІуагъэ къақышты.

Джыри зэ къэсІожыымэ сшІоигъу тхылъым къыдэхъэгъэ повестхэм къалотэрэ хъугъэ-шлагъэхэр пшІогъэшІэгъонхэу, узыІэпашцэу узэряджэрэр.

СИХЪУ Гошнагу.

НыбжыкІэ 1282-мэ ІофшІаплэ къафагъотыгъ

Зыныбжэ имыкъугъэхэм яІофыгъохэм ыкІи ахэм яфитыныгъэхэр къэхъумэгъэнхэм фэгъэзэгъэ республикэ комиссием изэхэсыгъо мы мафэхэм шыІагъ. Ар зэришагъ АР-м ивице-премьерэу Наталья Широкова. Іофтхъабзэм къекІоллагъэхэр Іофыгъуихымэ ахэплъагъэх.

Зыныбжэ имыкъугъэхэм охътэ гъэнэфагъэм къыкІоцІ ІофшІаплэ ягъэгъотыгъэным фэшІ ІофшІаплэ ягъэгъотыгъэнымкІэ ГъэлорышІаплэу Адыгэ Республикэм итым зехищэрэ Іофтхъабзэхэм къызэрэугъоигъэхэр атегушІагъэх.

Зыныбжэ имыкъугъэхэм ІофшІаплэ ягъэгъотыгъэным, анахъэу гъэмэфэ зыгъэпсэфыгъо лъэхъаным, Гупчэм лъэшэу ынаІэ тет. Мы илъэсым зыныбжэ имыкъугъэ нэбгырэ 1750-мэ ІофшІаплэ къафагъотынуэу щыт. Ащ пэлухъанэу республикэ бюд-

жетым щыщэу сомэ миллионрэ мин 450-рэ агъэнэфагъ. Мы илъэсым иапэрэ мзих илъэс 14-м къыщегъэжъагъэу 18 зыныбжэ ныбжыкІэ 1282-мэ охътэ гъэнэфагъэм къыкІоцІ ІофшІаплэ чыплэхэр арагъэгъотыгъэх.

— Зыныбжэ имыкъугъэхэм ІофшІаплэ ягъэгъотыгъэныр зигъо шыпкъэ Іофэу зэрэщытыр къыдыхэлъытагъэу, республикэ бюджетым къытІупщырэ ахъщэм зэхъокІыныгъэхэр фэхъугъэх. Ар сомэ миллионрэ мин 560-рэ хъугъэ. Ащ къыхэкІыкІэ, ІофшІаплэ зэдгъэгъотыштыт нэбгы-

рэ пчыагъэм илъэсым ыкІэ нэс хэхъонэу тэлъытэ, — ело цыфхэм ІофшІаплэ ягъэгъотыгъэнымкІэ къэралыгъо ГъэлорышІаплэу Адыгэ Республикэм щыІэм ипашцэ игуадзэу Татьяна Галактионовам.

Арэу щытми, зыныбжэ имыкъугъэхэр зыштэнэу фэмыехэри къыхэкІых, анахъэу ахэр коммерческэ организациехэр ары. Джащ фэдэу зыныбжэ имыкъугъэхэм ІофшІаплэ ягъэгъотыгъэнымкІэ муниципалитетхэм агъэнэфэрэ ахъщэр зэфэдэп, нахъ макІэ зыгъэнэфагъэхэм ІофшІаплэ арагъэгъоты-

шъурэп. КъэкІорэ илъэсхэм а лъэныкъом фэгъэхыгъэу бюджетым ахъщэ къыдалытэн зэрэфаем къызэрэугъоигъэхэр тегушІагъэх.

Джащ фэдэу кІэлэпІупкІэр аугъоинымкІэ ІофшІэнэу хыкум приставахэм зэхъэхэрэми тегушІагъэх. 2015-рэ илъэсыр къызыхъагъэм къыщегъэжъагъэу мыщ епхыгъэ Іоф миным ехъу къалэтыгъ. Чыфэу сомэ миллион 218-м ехъу хэлъ. Чыфэр къэзымытыжырэ нэбгырэ 97-мэ джырэ уахътэм алъэхъух.

ПІАТІЫКЪО Анет.

Филологие шлэныгээхэмклэ
кандидат, Адыгэ Республи-
кэм изаслуженнэ журна-
лист.

АДЫГОВЕДЕНИЕР

ИгупшысакIэ хильхьагъ

Иуаныкъо Нурбий Рэщыдэ ыкъор Къэбэртэе-Бэлъкъар къэралыгъо университетым илофышIэ анахьыжхэм ащыщ. Ащ илофшIагъэхэр зыдэт тхылъэу «Избранные труды» зыфиIорэр Котляров зышхьэгъусэхэу Мариерэ Викторрэ ятхыльтедзациу къалэу Налшык дэтым къыщыдэкIыгъ.

Тхылъым къыдэхьэгъэ тхыгъэхэм афэгъэхьыгъэу В. Котляровым къеIуатэ:

— Н. Иуаныкъом илофшIагъэ гъэшIэгъоны. БзэшIэныгъэлэжхэми, нэмыкIэу еджэхэрэми ар къагурылошт ыкIи ашIогъэшIэгъонышт. Адыгэхэм абзэ, ятарихь ыкIи якультурэ ябаиныгъэ къызэригъэшъыпкъэнэу авторым кIэу къыхихыгъэ еклопакIэм адыговедениеми чыпэшIу щырегъэубыты кавказо-ведением.

Авторым иметодологиие къызэригъэнафэрэмкIэ, гуцыIэ щэрыохэм, гуцыIэжхэм ыкIи гу-

цыIэ зырызхэм якъэхьукIэ зехефы. ГуцыIэу «нарт» зыфиIорэр адыгабзэм къыхэкIыгъэу, эпосэу «Нартхэм» къахэфэрэ цыфыцIэхэри адыгэцIэ шыпкъэхэу, ицыхъэ тельэу, авторым итхыгъэ къыхегъэшых.

ГуцыIэ зэпхыгъэ-зэхэлъхэу къеклоу зэхэгъэуцуагъэхэм (фразеологизмэхэм) язэхэфынкIэ еплъыкIэ-еклопакIэхэр кIэхэу егъэфедэх. Адыговедением къыхэхьэрэ шыкIэхэм анэмыкIэу лингвокультурологиим иамалхэри IэубытыпIэ ешIых.

«Избранные труды» зыфиIорэ тхылъым игуцыIапэ зы-

тхыгъэр филологии шIэныгъэхэмкIэ докторэу Борис Бижоевыр ары. Ащ мырэуштэу къыщело: «Адыгабзэм илофыгъохэм авторыр запылъыр ипъэ-сипшI пчъагъэ мэхъу, ау ежэ иеплъыкIэ-шыкIэхэр зыфэдэхэр къыримылотыкIэхэу охътабэ тыригъэшIагъ. Бзэм изэхэфын еклопакIэу къыфигъотыгъэхэр еджакIохэм, анахъэу бзэр зылэжъыхэрэм ыкIи ащ хэхъоныгъэ езыхъэшIыхэрэм къагурымылонэу е ашIомытэрэзынэу къышыхъуштыгъ. Тхылъыр къыдэмыкIызи бэмэ ащ дырагъэштагъ, еплъыкIэу бзэшIэныгъэм къыфигъотыгъэм ишIуагъэ къэкIонэу алытагъ».

Иуаныкъо Нурбий тхылъым игъэхъазырын илъэсищ фэди-рэ пылъыгъ. Игупшысэхэр бэрэ щыбзэ нэдым кIигъэкIыжыгъэх, ыуплъэкIужыгъэх.

Фразеологизмэу зигугъу къышIыхэрэм язэхэфын бэрэ къыфигъээжыгъ. Ахэм ямэхъанэхэр ыкIи къызхэкIыгъэхэр автор зэфэшъхьафхэм атхыгъахэхэу щыIэх, ягупшысакIэ IуимыгъэкIотэу, авторхэри ымыгъэцIыкIухэу ежэ игупшысэкIэ-еклопакIэхэри къырилотыкIыгъэх. Ахэм адебгъэштэнэу зыкIэхъурэр ижъырэ шыкIэм нахь тетхэу гъэпсыгъэхэ бжъэдыгъубзэмрэ шапсыгъабзэмрэ зызэрафигъазэрэр ыкIи зэригъапшэхэзэ ахэр IэубытыпIэ зэришIыхэрэр ары. «Лъэпкъ диалектхэр умыгъэфедэхэу адыгабзэм икъэхъукIи итарихьнэ зэхэпфынхэ плъэ-кIыштэп», — ело ащ. Ежым ащ фэдэ диалектхэр дэгъоу ешIэх ыкIи егъэфедэх. Джащ фэдэ еклопакIэ адыгэ гуцыIэхэм якъежъакIэхэмрэ язэхэфынрэ къафыхихыгъэш ары Иуаныкъо Нурбий итхыль еджэхэрэм ыкIи зыгъэфедэхэрэм агу зыкIырихыгъэр. Тхылъэу къыдэкIыгъэм зишIуагъэ къэ-

клошт къэбархэр, еклопакIэхэр ыкIи еплъыкIэхэр адыгэбзэ шIэныгъэм пылхэм ямызакъоу, тарихълэжхэми, культурологхэми, этнологхэми къыдагъотэцтых.

Иуаныкъо Нурбий илофшIагъэхэр лингвистикэм ихэхъоныгъэхэм ашъхъадэки, кавказ лингвистикэм илахьыкIэу лингвокультурологиим хэуцуагъ, ащ ылапсэ уцуным фэлэжъэшт тхыгъэхэм ащыщ хъугъэ.

ТхылъыкIэм къыдэхъагъэх Нурбий фэгъэхьыгъэу илофшIэгъухэмрэ иныбджэгъухэмрэ къатхыгъэхэр, адыгэ шIэныгъэлэжым игъашIэ къырыкIуагъэр къэзыгъэлъэгъорэ сурэтхэр. Н. Иуаныкъор шIэныгъэлэжэ ин, еджэгъэшху, ар Хэгъэгу зеошхом хэлэжъагъ, шIэхэу ыныбжэ илъэс 90-рэ хъушт.

ТыфэгущIо, адыгабзэм, культурэм альапсэ зыгъэпытэшт IофшIэгъакIэхэр джыри къытыридзэнхэу тыщэгугъы.

(Тикорр.).

ПЕНСИЕХЭМКIЭ ФОНДЫМ ИКЪЭБАРХЭР

Ахъщэ тельхъэ къараты

Адыгэ Республикэм пенсионерыр зэрэпсэун ылтэкIышт ахъщэ анахь макIэу 2015-рэ илъэсымкIэ шагъэнэфагъэр сомэ 6281-рэ. Iоф зымышIэрэ пенсионерхэу зиматериальнэ шылакIэ а пчъагъэм лъымыIэсыхэрэм 2015-рэ илъэсым ищылэ мазэ и 1-м къыщыублагъэу федеральнэ социальнэ ахъщэ тельхъэ афагъэуцугъ.

Ар зыфэди-зыр амал анахь макIэм тегъэлсыкIыгъэу пенсионерыр псэуным фэшI зэкIэмкIи фэдэу къылэкIэхъан фаеу агъэнэфагъэм ежэ къылуIэрэр зыхэбгъэкIыжкIэ къанэрэр ары. Ащ фэдэ ахъщэ тельхъэ республикэмкIэ зыфагъэнэфагъэхэр нэгырэ 12338-рэ мэхъух. ГурытымкIэ федеральнэ социальнэ ахъщэ тельхъэр сомэ

1019-рэ чапыч 33-рэ мэхъу.

Шъугу къэтэгъэкIыжы материальнэ шылакIэр зыфэди-зыр агъэунэфы зыхъукIэ ащ халытэхэрэр: пенсиер, хэгъэхъожэ материальнэ Iэпылэгъур, мазэ къэс аратырэ зэтыгъо ахъщэр (ЕДВ-р социальнэ фэлэфэшIэ купым уасэу илэр зэрэдыхэтэу), джащ фэдэу Урысые Федерацием исубъект ихэбзэгъэуцугъэхэм атегъэлсыкIыгъэу социальнэ Iэпылэгъу ятыгъэным ехьылIэгъэ Iофыгъоу зэрэхъэхэрэм ахъщэм тельытагъэу къакIакIорэр.

Iоф зымышIэрэ пенсионерхэу федеральнэ социальнэ ахъщэ тегъахъо ыпэкIэ зыфагъэуцугъагъэхэм икIэрыкIэу лъэу тхылъкIэ ПенсиехэмкIэ фонд-дым зыфагъэзэнэу ищыкIагъэл. А купым хэхъэрэ пенсионерхэм 2015-рэ илъэсым щылэ мазэм и 1-м ехьулIэу къэбарэу алэкIэлыгъэхэм атегъэлсыкIыгъэу федеральнэ социальнэ ахъщэ тельхъэр икIэрыкIэу къафалытэжыгъ.

ЫпшъэкIэ къызэрэщытIуагъэу, пенсионерыр амал анахь ма-

кIэм тетэу псэуным фэшI фэдэу къылэкIэхъан фаем нэмысыхэрэм лъэу тхылъкIэ ПенсиехэмкIэ фонд-дым ичIыпIэ къулыкъоу зыщыпсэухэрэ чIыпIэм щылэм зыфагъэзэн фае.

Илъэсыр имыкIызэ атынхэ фае

ПенсиехэмкIэ фонд-дым и Къутамэу Адыгэ Республикэм щылэм зыщылэжъэштхэ IофшIапIэ ежэ-ежырэу къы-зIузыхыгъэхэм агу къегъэкIыжы тызхэт илъэсыр имыкIызэ страховой тынхэр ПенсиехэмкIэ фонд-дым лъагъIэсынхэ зэрэфаер.

Зыщылэжъэштхэр ежэ-ежырэу къызэIузыхыгъэхэм ахалытэх шъхъэзэкъо предпринимательхэр, мэкъумэщышIэ (фермер) хъызмэтшIапIэхэм япашэхэр ыкIи ахэм ахэтхэр,

очылхэр, унэе нотариусхэр ыкIи нэмыкI купхэу унэе практикэм пылхэр. А купым хахъэхэрэм страховой тынхэр зэмыхъокIырэ ахъщэ гъэнэфагъэм тегъэлсыкIыгъэу атых.

2015-рэ илъэсым ищылэ мазэ и 1-м къыщыублагъэу лэжъэпкIэ анахь макIэр сомэ 5965-рэ мэхъу. 2013-рэ илъэсым ищылэ мазэ и 1-м къыщыублагъэу страховой тынхэмкIэ тарифыр мырэуштэу гъэлсыгъэ: Урысыем ПенсиехэмкIэ ифондкIэ — процент 22-рэ, шIокI зымыIэ федеральнэ медицинэ страхованиянемкIэ (ФФОМС-мкIэ) — проценти 5,1-рэ.

2014-рэ илъэсым ищылэ мазэ и 1-м къыщыублагъэу шIокI зымыIэ пенсие страхованиянемкIэ страховой тынхэр (мэкъумэщышIэ (фермер) хъызмэтшIапIэхэм япашэхэр хэмытхэу) зыфэди-зыр зэлъытыгъэр страховой тынхэр зытыхэрэм фэдэу къылэкIэхъагъэр ары.

Страховой тынхэр зытыхэрэм ахэр зытэлытэгъэ палъэм къыклоцI зэкIэмкIи фэдэу къы-

лэкIэхъагъэр сомэ мин 300-м шIомыкIыгъэмэ, лэжъэпкIэ анахь макIэр (МРОТ-р) зифэ-шъошэ фонд-дымкIэ тарифыу агъэнэфагъэм регъаошъ, ащ къыкIэ-кIыгъэр илъэсым имэзэ 12 регъэожы (5 965х26%х12=сомэ 18610, 80-рэ).

Страховой тынхэр зытыхэрэм ахэр зытэлытэгъэ палъэм къыклоцI зэкIэмкIи фэдэу къылэкIэхъагъэр сомэ мин 300-м шIокIыгъэмэ, ыпшъэкIэ къыщылъытэгъэ сомэ пчъагъэм хегъэхъожы сомэ мин 300-м къехъугъэ сомэ пчъагъэм изы процент.

Мыщ дэжым къыщылогъэн фае зэкIэ страховой тынхэу ытыхэрэр лэжъэпкIэ анахь макIэу федеральнэ хэбзэгъэуцу-гъэм ыгъэнэфаэрэм фэди 8-м шIокIын зэримылэкIыштыр.

МэкъумэщышIэ (фермер) хъызмэтшIапIэхэм атын фэе страховой тынхэр къалытэх лэжъэпкIэ анахь макIэр (МРОТ-р) тарифымрэ мэзэ 12-рэ арагъэожъэ ыкIи хъызмэтшIапIэм хэт нэгырэ пчъагъэм рагъэожызэ.

НАРКОКОНТРОЛЫМ КЪЕТЫ

Ны-тыхэми пшъэдэкIыжэ арагъэхьы

ШышъхъэIум и 15-м къыщыублагъэу и 25-м нэс Адыгеим шыкIуагъ «Урысыем икIэлэцIыкIухэр» зыфиIорэ Iофтхъабзэу наркотикхэр къызэрэрагъэкIокIыхэрэм лъыплъэгъэнымкIэ къулыкъум зэхы-шагъэр. БэмышIэу ащ зэфэхьысыжхэр фашIыгъэх.

Iофтхъабзэр ифэшъуашэм тэ-тэу республикэм щырегъэкIо-кIыгъэным хэлэжъагъэх АР-м хэгъэгу кIоцI IофтхэмкIэ и Министерствэ, псауныгъэр къэу-хъумэгъэнымкIэ, шIэныгъэмрэ гъэсэныгъэмрэкIэ министерст-вэхэр, кошын IофтхэмкIэ къулы-къум илофышIэхэр, зыныбжэ имыкIугъэхэм ялофыгъохэмкIэ ыкIи ахэм яфитыныгъэхэмкIэ комиссиехэр. Пшъэрылъ шъхъа-Iэу Iофтхъабзэм изэхэщакIохэм ялагъэр наркотикхэмрэ психо-тропнэ вещество зэфэшъхъаф-хэмрэ Украинэм къыкIэу рес-

публикэм къырямыгъэщэгъэныр, зыныбжэ имыкIухэрэр ащ фэдэ бзэджэшIагъэхэм ахэшагъэ мыхъунхэр, зышъхъэ къезыхы-жъэжыгъэхэм ахэт кIэлэцIы-кIухэр наркотикхэм язехъакло-хэу щымытынхэр ары.

«Урысыем икIэлэцIыкIухэр» зыфиIорэ Iофтхъабзэр Адыгеим щэкIофэ нэгыри 100 фэди-ащ хэлэжъагъ. А уахътэм къы-клоцI ныбжыкIэхэр нахьы-бзэу зыщызэлукIэхэрэ чIыпIэхэр: паркхэр, скверхэр, чэщ клуб-хэр, дискотекахэр, бархэр, вокзалхэр, щэпIэ зэфэшъхъаф-

хэр, нэмыкIхэри ауплъэкIугъэх. Джащ фэдэу цыф псэупIэхэми ащыIагъэх наркотикхэр зыща-гъэхъазырэу унэхэр, зихэхъо-гъухэр ахэм апызыщэхэрэр къыхэгъэщыгъэнхэм фэшI.

Зыныбжэ имыкIугъэхэм яло-фыгъохэмкIэ комиссиехэм яучет хэт кIэлэцIыкIухэм, ахэр зэрыс-хэ унагъохэм яуплъэкIун Iофт-хъабзэм хахъэщтыгъ. А уплъэ-кIунхэм ахэлэжъагъэх зыныбжэ имыкIугъэхэм яфитыныгъэхэр къэу-хъумэгъэнымкIэ комисси-ем иллыкIо ыкIи врач-нарколо-гыр. Ащ фэдэ IофшIэным ыуж ны-ты 26-мэ, япшъэрылъ-хэр тэрэзэу зэрамыгъэцакIэ-хэрэм къыхэкIэу, администра-тивнэ пшъэдэкIыжэ атыралъ-хъагъ.

Украинэм зышъхъэ къызы-хыжыгъэхэр охътэ гъэнэфагъэм зыщыпсэухэрэ чIыпIэхэм защэ-

лэхэм, кIэлэцIыкIухэм яфиты-ныгъэхэр къэу-хъумэгъэнымкIэ уполномоченнэмрэ наркополи-цейскэхэмрэ ахэм къафалотагъ хэбзэнчъэу наркотикхэр къе-зыгъэкIокIыхэрэм, ащ епхыгъэ бзэджэшIагъэхэм ахэшагъэ хъу-хэрэм пшъэдэкIыжъэу ахы-штыр. Джащ фэдэу илъэсыкIэ еджэгъум епхыгъэ Iофыгъохэ-ми атегушыIагъэх.

Iофтхъабзэр Адыгеим щэкIо-фэ зыныбжэ имыкIугъэхэр наркотикхэм апышагъэ мыхъун-хэм епхыгъэ пэшIорыгъэш уплъэкIун 84-рэ рагъэкIокIыгъ. КIэлэцIыкIухэр зычIэсхэ уч-реждениехэм кинолекториехэр, викторинэхэр, лекциехэр, зэдэ-гушыIэгъухэр ащыкIуагъэх, зы-ныбжэ имыкIугъэу учет зэфэ-шъхъафхэм ахэтхэм зэлукIэ-гъухэр адыряIагъэх.

Зэфэхьысыжъэу Iофтхъабзэм

фэхъугъэхэм нафэ къашIы зэ-хэщакIохэм япшъэрылъ икIоу зэрагъэцэкIагъэр: наркотикхэр хэбзэнчъэу къегъэкIокIыгъэнхэм епхыгъэу уголовнэ Iофи 10 къызэлухыгъ, административнэ хэбзэуконыгъэхэм афэгъэхьы-гъэу протокол 56-рэ зэхагъэ-уцуагъ.

Зыныбжэ имыкIугъэу уплъэ-кIунхэм къахарагъэубытагъэ-хэм къахэфагъэп наркотикыр хэбзэнчъэу зэригъэфедэрэм епхыгъэ бзэджэшIагъэ зезы-хъагъэ.

Мыщ фэдэ Iофтхъабзэхэр зэрэзэхэщэхэрэм изакъоп нар-котикхэр хэбзэнчъэу къыра-мыгъэкIокIынхэм наркополи-цейскэхэр зэрэпэуцужыхэрэр. Чэщи мафи зэпыу ямыIэу ахэм япшъэрылъ агъэцакIэ ыкIи цыIфхэм къяджэх сакъынхэу, хэбзэнчъэу наркотикхэр зы-гъэфедэхэрэм ашыгъуазэхэмэ, телефонэу (8772) 52-48-44-мкIэ макъэ къагъэлунэу.

